

ПФГ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

© М.К. Колісник, О.І. Кобилецька, 2009

Вступ

Дослідженням проблем розвитку економіки України займається велика кількість економістів, науковців та юристів. Однією з таких проблем є дослідження особливостей функціонування та розвитку інтегрованих структур, а зокрема промислово-фінансових груп. Сьогодні, коли Україна перебуває в умовах кризи, досить актуальними і потрібними постають заходи для оздоровлення банківської системи країни, росту промислового виробництва, посилення конкурентоздатності на внутрішньому і зовнішньому ринках. Саме тому необхідне формування таких багатофункціональних структур, як ПФГ, діяльність яких допоможе вирішити дані проблеми.

У центрі уваги багатьох науковців та економістів перебувають різноманітні напрями створення та розвитку ПФГ, які відображають нові підходи та різні бачення шляхів вирішення цієї проблеми. Зокрема, автори монографії [2] Кузьмін О.Є., Алексеев І.В. та Колісник М.К. розглядають практичні аспекти фінансово-кредитного регулювання інноваційного розвитку об'єднань за участю різнорідних господарських суб'єктів. У іншій монографії [3] авторів Алексеева І.В., Колісник М.К. та Мороза А.С. розглянуто проблеми управління ресурсним забезпеченням ПФГ, запропоновано варіанти організування структурної будови даних об'єднань та досліджено модель визначення мінімально необхідної кількості підприємств у ПФГ для забезпечення мінімально-необхідних інвестицій. Також дослідженням питань теоретичних та методичних засад оцінювання діяльності ПФГ займаються такі вчені, як Федоренко В.Г. [4], Лепак Р.І. [5], Федулова Л.І. [6].

Постановка завдання

Метою є дослідження проблеми створення, функціонування та управління ПФГ в Україні та спроба пошуку і обґрунтування причин гальмування розвитку такої форми взаємодії фінансових і промислових організацій.

Результати.

Створення ПФГ - важлива схема реструктуризації вітчизняної економіки. Така трансформація повинна враховувати прогресивний світовий досвід, аби механізм державного регулювання економікою відповідав інноваційній стратегії розвитку країни, повністю узгоджувався із світовими тенденціями, створюючи підґрунтя для майбутнього прориву вітчизняних підприємств у наукоємні та високотехнологічні галузі, що сприятиме стабільному розвитку промисловості, науково-дослідних і проектно-конструкторських установ, вищих навчальних закладів, промислової та науково-освітньої інфраструктури [2].

Згідно з Законом України «Про промислово-фінансові групи в Україні» [1] ПФГ - це об'єднання, до якого можуть входити промислові підприємства, сільськогосподарські підприємства, банки, наукові і проектні установи, інші установи та організації всіх форм власності, що мають на меті отримання прибутку, та яке створюється за рішенням Уряду України на певний термін з метою реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки України, включаючи програми згідно з міждержавними договорами, а також виробництва кінцевої продукції.

Головне підприємство ПФГ - підприємство, створене відповідно до законодавства України, яке виробляє кінцеву продукцію ПФГ, здійснює її збут, сплачує податки в Україні та офіційно представляє інтереси ПФГ в Україні та за її межами.

За відсутності в Україні промислово-фінансових груп, яким би був наданий цей статус відповідно до законодавства, в економіці України можна нарахувати лише близько десятка прикладів різнопланового об'єднання промислового та фінансового капіталу. Такі об'єднання, незважаючи на відсутність юридичного статусу ПФГ, в реальній економіці функціонують і за переважною більшістю ознак можуть бути віднесені до промислово-фінансових груп і визначені як неофіційні ПФГ.

Наводячи орієнтовний перелік українських неофіційних ПФГ (НПФГ), можна констатувати той факт, що їх кількість є досить обмеженою і не виходить за межі одного десятка. Намагаючись

окреслити орієнтовний перелік «неофіційних» ПФГ, що складений на основі відкритих джерел (публікацій в пресі, інформаційних повідомлень засобів масової інформації тощо) і не претендує на вичерпність, можна визначати їх назви за найбільш відомими учасниками такої групи (що, зазвичай, і є її ядром) - табл. 2 [5].

Таблиця 2

Найбільші неофіційні промислово-фінансові групи в економіці України

Назва НПФГ	Галузева спеціалізація	Промислові підприємства - основні учасники групи	Банки-учасники
НПФГ «Інтер-пайп» (з 2008 р. East One)	Трубна галузь, електроенергетика, кольорова металургія, машинобудування, авіатранспорт, засоби масової інформації	Нижньодніпровський трубопрокатний завод, Новомосковський трубний завод, Нікопольський завод безшовних труб Niko Tube, Дніпросталь, Дніпропетровський втормет, Аеросвіт, телекомпанії ICTV, СТБ, Новий канал та ін.	АБ «Кредит-Дніпро»
НПФГ «Приват»	Банківська справа, гірничорудна промисловість, нафтова промисловість, металургія, хімічна промисловість, харчова промисловість	Орджонікідзевський ГЗК, Марганецький ГЗК, Південний ГЗК, «Суха балка», Запорізький завод феросплавів, Стаханівський завод феросплавів, Дніпропетровський металургійний завод ім. Комінтерна Укрхіменерго, Дніпроазот, Укрнафта, Нафтохімік Прикарпаття, НПК «Галичина», Ерлан, Запорізький жиркомбінат та ін.	ЗАТ «КБ «Приват-банк», Акцент-банк, Москомприват-банк (РФ), Таоприват-банк (Грузія)
НПФГ «Фінанси і Кредит»	Машинобудування, суднобудування, гірничорудна промисловість, металургія, хімічна промисловість	Ужгородський турбогаз, ХК «АвтоКраз», Суднобудівний завод «Залив», Полтавський ГОК, Ворскла-Сталь, корпорація «Артеріум», Стаханівський завод технічного вуглецю та ін.	Банк «Фінанси і Кредит»
НПФГ «Укрсиб»	Банківська справа, хімічна промисловість, будівельна галузь, харчова промисловість	Азот (м. Черкаси), Хімволокно (м. Черкаси), Харківметропроект, Олександріябуд, Мереф'янський склозавод, Куп'янський цукровий завод, Пархомівський цукровий завод та ін.	Укрсиббанк
НПФГ «Систем Кепітел Менеджмент (СКМ)»	Металургія, машинобудування, енергетика, телекомунікації, вугільна промисловість, харчова промисловість, банківська та страхова справа, засоби масової інформації, банківська справа і страхування	«Азовсталь», Єнакіївський металургійний завод, Харцизький трубний завод, Метален, Північний ГЗК, Центральний ГЗК, Донбаська паливно-енергетична компанія, Авдіївський коксохімічний завод, Краснодонвугілля, Донецьккокс, «Маркохім», «Східенерго», Лем-транс, СК «Аска», ТРК «Україна» та ін.	Перший Український Міжнародний банк Дон-міськбанк

Абсолютна більшість перерахованих ПФГ зорієнтована на залучення учасників через контроль над їхнім капіталом, договірні засоби формування групи застосовуються вкрай рідко, що призводить до фактичного наближення функцій головних компаній (зазвичай, банків) вітчизняних ПФГ до функцій холдингових компаній у розвинутих економіках.

Саме тому, помилковим в умовах ринкової економіки є ставлення до ПФГ як добровільного об'єднання промислового та фінансового капіталу, що дуже часто трапляється у вітчизняній і зарубіжній літературі. На практиці ж, створення абсолютної більшості ПФГ як формальних, так і неформальних було ініційовано власником вільних фінансових ресурсів (зазвичай, ним виступає комерційний банк) шляхом:

- встановлення повного контролю над капіталом заздалегідь обраних ним підприємств через пряме або опосередковане володіння контрольним пакетом акцій таких підприємств (або відповідною пайовою участю);

- повної або часткової заміни менеджерського складу підприємств, над якими встановлено акціонерний контроль - заміна членів Спостережної ради, правління, топ-менеджерів тощо;
- побудови системи жорсткого поточного контролю за фінансово-господарською діяльністю промислових підприємств із централізацією усіх фінансових функцій на рівні компанії-власника та зосередження постачальницько-збутових функцій на рівні спеціалізованої компанії-учасниці групи;
- централізованого планування діяльності підприємств (як фінансове, так і виробниче), управління рентабельністю, перерозподіл фінансового результату між учасниками групи, виходячи із завдань та інтересів компанії-власника (зокрема, і через умови кредитування обслуговуючим банком групи) [5].

Функціонування ПФГ в Україні виявляє комплекс проблем корпоративного управління, а саме:

- вибір типу промислово-фінансового об'єднання;
- вирішення конфлікту інтересів учасників;
- вибір схем управління реальними власниками;
- позбавлення синдрому «маленької людини».

Особливим мотивом інтеграції підприємств у єдину корпоративну структуру є намагання скористатися потенційними плодами інтеграції без жорсткої централізації контролю над ресурсами. Проте більшість директорів підприємств намагаються уникнути концентрації акцій у руках великих зовнішніх інвесторів (у тому числі банків) під час розміщення акцій. Під впливом економічних умов ставлення до великих зовнішніх акціонерів еволюціонує в напрямку пошуку партнерів для взаємовигідного співробітництва.

Внутрішньо-групові відносини є «найвразливішим місцем» ПФГ, яке може стимулювати появу негативних явищ, зокрема:

- неповної реалізації інтеграційного ефекту;
- збільшення «дистанції» між груповими проектами та їх практичною реалізацією;
- появи проблеми головного підприємства ПФГ щодо реальних важелів впливу на підприємства — члени групи;
- відсутності стратегії спільної діяльності;
- дефіциту надійної та оперативної інформації про роботу підприємств [4].

Висновки

Підводячи підсумки дослідження проблеми, можна зробити наступні висновки. ПФГ повинні впроваджувати принципи корпоративного управління, освоювати методики консолідованого бюджетування і управлінського обліку, розробляти стратегічне і оперативне планування, перейти до програмування спільних НДДКР, інвестицій, продажів. При цьому слід враховувати, що головним дефіцитним ресурсом вітчизняних компаній і показником ефективності є їх управлінський потенціал, тобто здатність керівників комбінувати обставини, виживати і стійко давати прибуток в умовах сучасного ринку. Оцінка управлінського потенціалу дає можливість розрізнити підприємства, які дійсно створюють власність, і підприємства, які «проїдають» свій капітал [6].

Отже, негативними чинниками, які гальмують створення та розвиток ПФГ в Україні є: відсутність державних гарантій діяльності, державної підтримки, податкових пільг, тимчасовість функціонування, громіздкий і складний порядок формування, невизначеність організування структурної будови, схеми внутрішньо-групових відносин, форм і принципів корпоративного управління групою, відсутність чіткого стратегічного та оперативного планування, невизначеність принципів ведення консолідованого балансу групи, недосконалість системи оподаткування ПФГ, недосконалість законодавства, а зокрема чинного Закону України «Про промислово-фінансові групи в Україні».

1. Закон України «Про промислово-фінансові групи в Україні» від 21.11.1995р. №437/95-ВР. 2. Кузьмін О.Є., Алексєєв І.В., Колісник М.К. та ін. Проблеми фінансово-кредитного регулювання інноваційного розвитку виробничо-господарських структур: Монографія. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 152 с. 3. Алексєєв І.В., Колісник М.К., Мороз А.С. Управління ресурсним забезпеченням промислово-фінансових груп: Монографія. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 132с. 4. Федоренко В.Г. Інвестознавство: Підручник. – Київ: Видавництво МАУП, 2004. – 480с. 5. Лепак Р.І. Тенденції розвитку і перспективи промислово-фінансових груп в Україні // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. - Вип.18.9. – С.233-238. 6. Федулова Л.І. Корпоративні структури в стратегії соціально-економічного розвитку регіонів // Регіональна економіка. – 2007. -№3. - С.7-17.